

Abdullah b. Münâzil'in tasavvufî dü-
şüncesinin en belirgin özelliği, Melâmî-
meşrep oluşudur. Kassâr'ın başlattığı
bu anlayış onun fikir, görüş ve tesbitle-
riyle gelişmiş ve daha da berraklaşmış-
tır. Kuşeyrî *er-Risâle*'sinde Melâmetiye
ye terimine yer vermemekle birlikte,
adı geçen iki zatın Melâmî olduklarını
belirtir.

Abdullah b. Münâzil, "kesb* ve gay-
retle beraber Allah'a tevekkül, kesbsiz
halvet* ten iyidir" diyerek iç dünyalarını
ve dervişliklerini gizli tutmak için iş ha-
yatına atılan ve toplumla içli dışlı olan
Melâmîler'in bu konudaki temel anla-
yışlarına işaret eder. Ona göre kendini
zayıf sayarak tasavvuf yoluna giren
kuvvetlenir, kuvvetli olduğunu sanan
ise zaafa düşer. Nefsin azgınlığına gem
vurabilmek için dilencililiği bile tavsiye
eden İbn Münâzil, her olaya **sünnetul-
lah*** açısından bakar ve ârif olan kişi-
nin hiçbir şeyi garip karşılamayacağını
ifade eder. Dua etmediğini, kimseden
de dua istemediğini söyleyerek rıza ve
teslimiyetten ne anlaşılması gerektiğini
ortaya koyar.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Tabakâtü's-şüfiyye* (nşr. Nüreddin
Şerîbe), Kahire 1389/1969, s. 366; Kuşeyrî,
er-Risâle (nşr. Abdülhalîm Mahmûd-Mahmûd
b. Şerîf), Kahire 1972-74, s. 163; Attâr, *Tezki-
retü'l-euliyâ* (nşr. R. A. Nicholson), Leiden
1905-1907, II, 107 vd.; a.e. (trc. S. Uludağ),
İstanbul 1985, s. 574; Lâmiî, *Nefehât Tercüme-
si*, s. 254; Münâvî, *el-Kevâkibü'd-dürriyye*
(nşr. Mahmûd Hasan Rebî), Kahire 1357/
1938, II, 54; Şa'rânî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, Ka-
hire 1373/1954, I, 107; İbnü'l-İmâd, *Şezerâ-
tü'z-zeheb*, Kahire 1350-51 — Beyrut, ts. (Dâru
İhyâi't-türâsî'l-Arabî), II, 330.

MUSTAFA KARA

ABDULLAH b. MUHAMMED en-NÜFEYLİ

(عبدالله بن محمد النيفلي)

(bk. EBÜ CA'FER en-NÜFEYLİ).

ABDULLAH b. MUHAMMED et-TEÂYİŞİ

(عبدالله بن محمد التايشي)

(ö. 1899)

Sudanlı Mehdî Muhammed Ahmed'in
halefi.

Sudan'da Dârfür'un güneybatısında
yaşayan Teâyîşe kabilesinden olup Mu-
hammed et-Takî'nin oğludur. Genç yaş-
ta Mehdî Muhammed Ahmed'in hizme-

Abdullah b. Muhammed et-Teâyîşi

tine girdi ve kısa sürede onun en yakın-
larından biri oldu. Mehdî Muhammed'le
Muhammed Ebû Suûd arasında geçen
savaştaki başarısı üzerine, Mehdî Mu-
hammed tarafından halifelige getirildi
ve onunla birçok savaşlara katıldı. 1885
yılı başlarında Mehdî Muhammed'in
ölümü üzerine yerine geçen Teâyîşi şid-
det, zulüm ve tedhişle mutlak bir idarî
otorite kurma ilkesini benimsedi. Onun
asıl gayesi İslâm'daki mehdîlik kavra-
mını istismar ederek monarşik bir
yönetim kurmaktı. Kendisine karşı giri-
şilen ayaklanma hareketlerini kanlı bir
şekilde bastırdı. Zamanında, özellikle
İngilizler'in Sudan'dan çekilmelerinden
sonra devletinin sınırları çok genişlemiş
olmakla birlikte, 1898'deki Atbara ve
Omdurman (Ümmüdürmân) savaşları
iktidarını sona erdirdi. Bazı taraftarıyla
birlikte Kordofan'a kaçtıysa da 22 Ka-
sım 1899'da bir çarpışma sırasında
orada öldürüldü.

Mehdî Muhammed'in asıl gayesi İslâm'ın ilk saf devrine dönmektir; fakat Abdullah'ın iktidara geçmesiyle bu gaye terkedilmiş ve tamamen baskı ve şiddete dayanan keyfî bir yönetim kurulmuştur. Abdullah, çeşitli mektuplarıyla Osmanlı sultanını, Mısır hidivini ve İngiltere kraliçesini Mehdîlik hareketini desteklemeye çağırmıştır. Batılı kaynaklar da zalim ve barbar bir kişi olarak gösterilen Teâyîşi, yerli kaynaklarda cömert,

misafirperver, savaşlarda cesur ve kah-
raman bir şahsiyet olarak tanıtılır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yûsuf Nu'mân Ma'lûf, *Hizânetü'l-eyyâm ft
terâcimi'l-izâm*, New York 1899, s. 86; C.
Zeydân, *Meşâhürü's-şarq*, Kahire 1902, II, 121-
132; Zirikî, *el-A'lâm*, Kahire 1373-78/1954-
59, IV, 276-277; P. M. Holt, *el-Mehdiyye fi's-
Sadân* (trc. Cemil Ubeyd), Kahire 1978, s. 148-
164, 226 vd.; C. H. Becker, "Abdullah", *IA*, I,
37-38; S. Hillelson, "Abd Allâh b. Muham-
mad", *EI²* (Fr.), I, 50-51.

(DİA)

ABDULLAH b. MUKAFFA'

(عبدالله بن المقفع)

(bk. İBNÜ'L-MUKAFFA').

ABDULLAH b. MUS'AB

(عبدالله بن مصعب)

Ebû Bekr Abdullâh b. Mus'ab
b. Sâbit b. Abdillâh b. Zübeyr
(ö. 184/800)

Abbâsiler devri valilerinden,
şair ve muhaddis.

Aşere-i mübeşşereden Zübeyr b. Av-
vâm'ın torunlarından. "Aidü'l-keleb"
lakabıyla da anılır. Babası Mus'ab, zühd
ve takvâsıyla tanınan bir muhaddistir.
"Köpek ziyâretçisi" mânâsına gelen bu
lakapla anılması, rahatsızlığı esnasında
ziyâretine gelmeyen bir dostuna yazdığı
şirde, "Köpeğiniz dahi hastalansa yok-
lamayı ihmal etmezdim" diye sitem et-
miş olması sebebiyledir. Hayatının ilk
dönemlerine dair bilgi yoktur. Mûsâ b.
Ukbe, Hişâm b. Urve ve Ebû Hâzım Se-
leme b. Dînâr'dan hadis rivayet etmiş-
tir. Rivayet ettiği hadisleri yazmayıp ez-
berlemekle yetindiği için Yahyâ b. Maîn
ona fazla güvenmemiştir; buna karşılık
Buhârî ile İbn Ebû Hâtim onu tenkide
tâbi tutmamışlardır. Babası ve Zübey-
riler'in ileri gelenleri, Hz. Hasan'ın to-
runlarından "en-Nefsü'z-Zekiyye" diye
bilinen Muhammed b. Abdullah'ı (ö.
145/762) önce Emevîler'e, daha sonra
da Abbâsiler'e karşı giriştiği mücadele-
de fiilen desteklerken, kendisi de şiirle-
riyle bu harekete katıldı. Babası ve ya-
kın akrabaları, Muhammed b. Abdullah
ile birlikte hayatlarını kaybettiler. Ken-
disi ise, Halife Mansûr'un duruma iyice
hâkim olması ve siyasî karışıklıkların
son bulmasına kadar gizlenmeyi başardığı
için mutlak bir ölümünden kurtuldu.

Şairliği yanında iyi bir hatip ve sohbet
adamı olan Abdullah, Abbâsî halifele-